

BOLU İLİNİN DIŞ TİCARET YAPISININ SEKTÖR, ÜLKE ve ÜRÜN BAZLI ANALİZİ*

SECTOR, COUNTRY, AND PRODUCT BASED ANALYSIS OF THE FOREIGN TRADE STRUCTURE OF BOLU PROVINCE

Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz TOKTAŞ

Amasya Üniversitesi, Merzifon İktisadi Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Amasya / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-6996-7987

Dr. Öğr. Üyesi Ali ALTINER

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Rize / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0001-7362-8198

ÖZET

Bu çalışmada Bolu ilinin dış ticaret yapısı incelenirken toplam ihracat ve ithalat rakamları üzerinden dış ticaret hacmi değerlendirilmiştir. Bolu ili 71 firma ile 2017 yılında 141.399.294 dolar ihracat, 201.526.748 dolar ithalat gerçekleştirmiştir. Aynı yıl Bolu ilinden en çok ihracat yapılan ülkeler sırasıyla Irak, Suriye, İran ve Honkong olarak gerçekleşmiştir. İhracat yapan sektörler bazında incelendiğinde Bolu ilinde su ürünleri ve hayvansal mamuller 2017 yılında en çok ihracat yapan sektör olarak belirlenmiş ve Türkiye ihracatının %3'ünü oluşturmaktadır. Aynı yıl Bolu ilinin fasıl bazlı en çok ihracatı yapılan etler ve yenilenen sakatat, en çok ithalatı yapılan fasıl yağlı tohum ve meyveler vd. olarak gerçekleşmiştir. Bolu ilinin TÜİK ve TİM verileri kullanılarak dış ticaret yapısı incelendiğinde il bazlı dış ticaret açığının oluştuğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bolu, Dış Ticaret, İhracat, İthalat

ABSTRACT

In the present study, the foreign trade structure of Bolu province was examined from the aspects of country, product, and sector. In Bolu province, 71 companies made \$ 141,399,294 in 2017 and \$ 201,526,748 in 2018. In the same year, the leading export markets of Bolu province were Iraq, Syria, Iran, and Hong Kong. In terms of the exporting industries, the aquaculture and animal products made the highest amount of export in 2017 in Bolu province, and it constitutes 3% of the total export of Turkey. In the same year and from the aspect of article, the leading exported products were meat and edible offal, whereas the leading important products were oily seeds and fruit. Given the foreign trade structure of Bolu province analyzed by making use of data obtained from TUIK and TIM, it can be seen that there was a foreign trade gap in this province.

Keywords: Bolu, Foreign Trade, Export, Import

1. GİRİŞ

Bolu, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan 303.184 nüfuslu bir ildir (TÜİK, 2018). Ulusal çapta illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri sıralamasını belirlemek üzere 2011 yılında yapılan çalışmada Bolu ili 11. sırada yer almıştır (MARKA, 2015). Gülel, Çağlar, Uyar, Karadeniz ve Yeşilyurt (2017) illerin genel sosyoekonomik gelişmişlik endeksine ve gelişmişlik gruplarını belirledikleri çalışmalarına göre Bolu 24. sırada ve 2. gelişmişlik grubunda yer almaktadır. Uysal, Ersöz ve Ersöz (2017) ise Türkiye'de illerin yaşam endeksini inceledikleri çalışmalarında yaşam

* Bu çalışmanın ilk hali 18.11.2018 tarihinde YEKAS'18'de bildiri olarak sunulmuştur.

endeksi bakımından Bolu Kütahya, Uşak, Afyon, Kırıkkale, Çankırı, Sinop, Sakarya ve Isparta ile aynı grupta yer almış ve Bolu'ya en çok benzeyen il Isparta olarak tespit edilmiştir.

Türkiye'nin dış ticaret dengesi uzun yıllardır negatif olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında Türkiye'nin dış ticaret açığı % 37,5 oranında artarak 77 milyar 63 milyon dolar olarak gerçekleşmiş ve ihracatın ithalatı karşılama oranı ise % 67,1'e gerilemiştir (TÜİK, 2018). Bu durumun düzeltilmesi için illerin ihracat potansiyellerinin artırılarak doğru sektör ve ürünlerde uzmanlaşmaya yönelmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında il bazlı yapılan dış ticaret analizleri makroekonomik politikaların belirlenmesine yönelik öncü çalışmalar olması açısından önemlidir. Bu çalışmada da Bolu ilinin dış ticaret yapısı sektörel, ürün ve dış ticaret yapılan ülke bazlı olarak incelenmiştir.

2. BOLU İLİNİN DIŞ TİCARET YAPISI

Bolu ilinin ihracatının sektörel dağılımı ile en çok örtüşen sektörel dağılıma sahip iller, benzerlik katsayısı en yüksek olan Balıkesir ve Uşak illeri, Bolu ilinin deseniyle en çok örtüşen ithalat deseniye sahip yani tamamlayıcı ülkeler Rusya, Polonya, Danimarka, Meksika ve Romanya ülkeleridir (MARKA). Bolu ili ihracatı, 2009 ve 2015 yıllarında yaşanan düşüş dışında diğer yıllar itibariyle artış göstermiştir. Bir önceki yıla göre 2009 yılında yaklaşık %3 ve 2015 yılında bir önceki yıla göre %33 ihracatta azalış meydana gelmiştir. 2017 yılında bir önceki yıla göre ihracatta yaklaşık %6 ve ithalatta %31 artış meydana gelmiştir.

Tablo 1. Bolu İlinin İhracat ve İthalat Rakamları

Yıl	İhracat (Dolar)	İthalat (Dolar)	Yıl	İhracat (Dolar)	İthalat (Dolar)
2002	7866087	29811604	2010	53860897	114680986
2003	9843003	40151665	2011	90753736	144169343
2004	14063688	61589805	2012	99505375	179393858
2005	22635225	68129108	2013	155945569	214135844
2006	25154559	69828274	2014	177562964	195212207
2007	33876534	91208272	2015	119248736	186008868
2008	47013310	137935369	2016	133045498	153814744
2009	45743341	99517559	2017	141399424	201526748

Kaynak: (TÜİK, 2018)

Bolu ili TÜİK verilerine göre hesaplanmış 2017 yılında Türkiye genelinde ihracat yapan firmalar sıralamasında 71 firma ile 24. sırada yer almaktadır. Fortune deşisinin her yıl yaptığı Türkiye'nin ilk 500 şirketi sıralamasında 338.460 TL ile Bolu Çimento Sanayi A.Ş. 407. sırada yer almaktadır (Fortune). Fakat Bolu Çimento A.Ş. yıllar itibariyle Bolu ili ihracatı açısından şirket büyüklüğüne rağmen yerini ve önemini kaybetmiştir. Bolu ilinin yıllara göre ihracatçı ve ithalatçı firma sayıları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. İhracatçı ve İthalatçı Firma Sayısı

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
İhracatçı	66	75	75	64	71	71
İthalatçı	95	103	84	72	94	108

Kaynak: (MARKA, 2017)

2017 yılı itibariyle Bolu ilinin ithalatında en fazla paya sahip on ülke, Ukrayna, Almanya, İtalya, Finlandiya, ABD, Rusya, Arjantin, Fransa ve Romanya'dır. Bu ülkelerin Bolu ilinin ithalatındaki payları sırasıyla %17,40, %13,72, %7,96, %7,64, %7,05, %4,45, %3,59, %3,09, %2,97, %2,77'dir (MARKA, 2017).

2.1. Bolu İlinin İhracat Yaptığı Ülkelere Göre Dış Ticaret Yapısı

Türkiye İhracatçıları Meclisi (TİM) verilerine göre 2017 yılında ihracat yapan iller sıralamasında Bolu 47. sırada yer almaktadır. Irak, 2012-2017 döneminde Bolu ilinin ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında ilk sırada yer almakla birlikte 2017 yılında bir önceki yıla göre Bolu ilinin toplam ihracatındaki payı %6

azalmıştır. Türkiye'nin ihracatı içerisinde ilk on ülke arasında yer alan Irak, İran, Hollanda, Almanya ve İtalya, Bolu ilinin 2017 toplam ihracatında da ilk on ülke arasında yer almaktadır. Bolu ilinin 2017 yılında ihracat yaptığı ülkeler sırasıyla Irak, Suriye, İran, Hong Kong, Hollanda, Almanya, Avusturya, Gürcistan, İtalya ve İngiltere'dir. Bu ülkelerin Bolu ilinin 2017 yılı toplam ihracatındaki payları sırasıyla %26, %8, %6, %6, %5, %5, %3, %3, %3, %2'dir. Bu ülkelere yapılan ihracat Bolu ilinin 2017 yılının toplam ihracatının yaklaşık %67'sini oluşturmaktadır.

TİM verilerine göre Bolu Irak'a ihracat yapan iller sıralamasında sırasıyla ilk beşte yer alan İstanbul, Gaziantep, Mardin, Şırnak ve Mersin'den sonra 21.; Suriye'ye ihracat yapan iller sıralamasında ilk beşte yer alan sırasıyla Gaziantep, Hatay, Mersin, İstanbul ve Adana'dan sonra 13.; İran'a ihracat yapan iller sıralamasında ilk beşte yer alan sırasıyla İstanbul, Bursa, Gaziantep, İzmir ve Kocaeli'den sonra 22.; Hong Kong'a ihracat yapan iller sıralamasında ilk beşte yer alan sırasıyla İstanbul, İzmir; Gaziantep, Ankara ve Balıkesir'den sonra 9.; Hollanda'ya ihracat yapan iller sıralamasında ilk beşte yer alan sırasıyla İstanbul, Kocaeli, İzmir, Bursa ve Denizli'den sonra 30.; Almanya'ya ihracat yapan iller sıralamasında ilk beşte yer alan İstanbul, Bursa, İzmir ve Kocaeli'nden sonra 40.; Avusturya'ya ihracat yapan iller sıralamasında ilk beşte yer alan sırasıyla İstanbul, Bursa, Ankara, İzmir ve Denizli'den sonra 21.; Gürcistan'a ihracat yapan iller sıralamasında ilk beşte yer alan sırasıyla İstanbul, Ankara, Bursa, Artvin ve İzmir'den sonra 25.; İtalya'ya ihracat yapan iller sıralamasında ilk beşte yer alan sırasıyla İstanbul, Bursa, Kocaeli, İzmir ve Sakarya'dan sonra 41.; İngiltere'ye ihracat yapan iller sıralamasında ilk beşte yer alan sırasıyla İstanbul, Kocaeli, Bursa; Manisa ve İzmir'den sonra 36. sırada yer almaktadır.

Tablo 3. Bolu İlinin Ülkelere Göre İhracat Yapısı

Yıl	Ülke	İhracat (Dolar)	Toplam İhracattaki Payı	Yıl	Ülke	İhracat (Dolar)	Toplam İhracattaki Payı	Yıl	Ülke	İhracat (Dolar)	Toplam İhracattaki Payı
2012	Irak	36924952	37.11%	2014	Irak	74240443	42%	2016	Irak	43155925	32%
2012	İran	8757265	8.80%	2014	İran	12049969	7%	2016	İran	10537450	8%
2012	Suudi Arabistan	5596603	5.62%	2014	Suriye	8094571	5%	2016	Almanya	7995155	6%
2012	Avusturya	3685993	3.70%	2014	Rusya Federasyonu	7604241	4%	2016	Hollanda	5613183	4%
2012	İtalya	3482028	3.50%	2014	Ukrayna	6375441	4%	2016	Suriye	5216818	4%
2012	Almanya	3195559	3.21%	2014	İngiltere	4972500	3%	2016	Avusturya	4364466	3%
2012	İngiltere	3106711	3.12%	2014	Avusturya	4930831	3%	2016	İngiltere	4122285	3%
2012	Rusya Federasyonu	3011626	3.03%	2014	Hong Kong	4479414	3%	2016	Gürcistan	4056123	3%
2012	Azerbaycan	2911301	2.93%	2014	Gürcistan	4442161	3%	2016	İtalya	3291702	2%
2012	Tacikistan	2662492	2.68%	2014	Azerbaycan	4169612	2%	2016	Hong Kong	2615338	2%
Toplam İhracattaki Payı			73.70%	Toplam İhracattaki Payı			74%	Toplam İhracattaki Payı			68%
2013	Irak	74188150	48%	2015	Irak	44704335	37%	2017	Irak	36460043	26%
2013	Azerbaycan	6862314	4%	2015	İran	9021542	8%	2017	Suriye	11229608	8%
2013	Ukrayna	6030261	4%	2015	Almanya	5714952	5%	2017	İran	8768817	6%
2013	İran	5183037	3%	2015	Suriye	4639790	4%	2017	Hong Kong	8292899	6%
2013	Rusya Federasyonu	4500306	3%	2015	Avusturya	4171783	3%	2017	Hollanda	7597560	5%
2013	Almanya	4405370	3%	2015	İngiltere	4008476	3%	2017	Almanya	6606834	5%
2013	Libya	4343438	3%	2015	Rusya Federasyonu	3359227	3%	2017	Avusturya	4379516	3%
2013	Avusturya	4226407	3%	2015	Gürcistan	3001990	3%	2017	Gürcistan	3915268	3%
2013	İngiltere	4194207	3%	2015	İtalya	2878961	2%	2017	İtalya	3746532	3%
2013	Tacikistan	3618859	2%	2015	Libya	2856020	2%	2017	İngiltere	3104634	2%
Toplam İhracattaki Payı			75%	Toplam İhracattaki Payı			71%	Toplam İhracattaki Payı			67%

Kaynak: (TÜİK, 2018)

2.2. Bolu İlinin Sektörlere Göre İhracat Yapısı

Bolu ilinin sektörlere göre 2017 TİM ihracat verileri incelendiğinde su ürünleri ve hayvansal mamuller; kimyevi maddeler ve mamulleri; otomotiv endüstrisi; deri ve deri mamulleri; demir ve demir dışı metaller; mobilya, kağıt ve orman ürünleri; hazır giyim ve konfeksiyon; makine ve aksamları; elektrik, elektronik ve hizmet; meyve sebze mamulleri sektörleri ilk onda yer almaktadır. Bu sektörlerin ihracatında Bolu ilinin Türkiye sıralaması sırasıyla, 13, 19, 28, 11, 30, 44, 46, 54, 35 ve 44'tür. Bolu ilinin Türkiye sıralaması incelendiğinde ihracatta en üstte yer aldığı sektör deri ve deri mamulleri sektörüdür. Bolu ilinin öncelikli ihracat sektörlerinin Türkiye ihracatındaki payları su ürünleri ve hayvansal mamuller %3, kimyevi maddeler ve mamulleri %0,2, otomotiv endüstrisi %0,3, deri ve deri mamulleri %0,5, demir ve demir dışı metaller %0,01, mobilya, kağıt ve orman ürünleri %0,1, hazır giyim ve konfeksiyon %0,01, makine ve aksamları %0,3, elektrik elektronik ve hizmet %0,01, meyve sebze mamulleri hububat %0,04'tür. Bolu ilindeki hayvansal üretim dalları etlik tavuk, etlik hindi, manda keçi ve sığır; su ürünleri üretim dalı ise kültür alabalığıdır (MARKA, 2015).

Tablo 4. Bolu İlinin Sektörlere Göre İhracat Yapısı (Dolar)

Sektör	2016	2017	Değişim (%)	2017 Sektör Sıralaması
Çelik	109207	325013	198%	13
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	217426	97049	-55%	15
Demir ve Demir Dışı Metaller	4933276	5853257	19%	5
Deri ve Deri Mamulleri	5940573	7457714	26%	4
Elektrik Elektronik ve Hizmet	1366628	1349058	-1%	9
Halı	445	0	-100%	-
Hazır giyim ve Konfeksiyon	1130757	1727226	53%	7
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	476960	561436	18%	11
İklimlendirme Sanayii	165885	450769	172%	12
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	35375965	34040749	-4%	2
Kuru Meyve ve Mamulleri	21412	24307	14%	18
Madencilik Ürünleri	5640	28793	411%	17
Makine ve Aksamları	1879500	1631583	-13%	8
Meyve Sebze Mamulleri	385506	633451	64%	10
Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	1952641	2262719	16%	6
Otomotiv Endüstrisi	7517314	8093886	8%	3
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	62288977	68353895	10%	1
Tekstil ve Hammaddeleri	6520	296318	4445%	14
Yaş Meyve ve Sebze	1931	106	-94%	19
Zeytin ve Zeytinyağı	73744	51795	-30%	16

Kaynak: (TİM, 2018)

2.3. Bolu İlinin Fasıllara Göre İhracat ve İthalat Yapısı

2013-2017 dönemi için Bolu ilinin ihracatında ilk sırada etler ve yenilen sakatat fasılı ve ikinci sırada plastikler ve mamulleri fasılı yer almıştır. 2016 yılı sonrası daha önceki dönemlerde ilk beş içinde yer almayan süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler fasılı ilk beş içerisinde yer almış fakat 2017 yılında toplam ihracattaki payı bir önceki yıla göre %6'dan %5'e düşmüştür.

Etler ve yenilen sakatat fasılının toplam ihracattaki payı %56 ile en yüksek 2013 yılında gerçekleşmiştir. 2017 yılında ise etler ve yenilen sakatat fasılının toplam ihracattaki payı %42'ye düşmüştür. Etler ve yenilen sakatat fasılı ve plastikler ve mamulleri fasılı 2017 yılında toplam ihracatın %65'ini oluşturmaktadır.

Bolu ilinin ithalat verileri fasıllara göre incelendiğinde 2013-2014 yıllarında ilk beşte fakat son sırada yer alan 12 numaralı yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayiide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem fasılı; 2015 yılında %24, 2016 yılında %20 ve 2017 yılında %21 ihracattaki payları ile ilk sırada yer almaktadır. 84, 44 ve 48 numaralı fasıllar ise yıllar itibariyle toplam ihracattaki payları değişmekle birlikte 2013-2017 döneminde Bolu ilinin ilk beş ithalat fasılları arasında yer almaktadır.

Tablo 5. Bolu İlinin Fasıllara Göre İhracat Yapısı

Yıl	Fasıl	Fasıl adı	İhracat (Dolar)	İhracattaki Payı
2013	2	Etler ve yenilen sakatat	87145940	56%
2013	39	Plastikler ve mamulleri	28135955	18%
2013	44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	8291821	5%
2013	41	Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	6782313	4%
2013	73	Demir veya çelikten eşya	5663087	4%
2014	2	Etler ve yenilen sakatat	93266230	53%
2014	39	Plastikler ve mamulleri	39941323	22%
2014	41	Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	7953758	4%
2014	44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	7312737	4%
2014	73	Demir veya çelikten eşya	6613287	4%
2015	2	Etler ve yenilen sakatat	56970110	48%
2015	39	Plastikler ve mamulleri	30069607	25%
2015	44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	7353349	6%
2015	73	Demir veya çelikten eşya	5470713	5%
2015	41	Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	4547484	4%
2016	2	Etler ve yenilen sakatat	53054814	40%
2016	39	Plastikler ve mamulleri	32523214	24%
2016	4	Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	8297670	6%
2016	44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	7682687	6%
2016	40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	7391464	6%
2017	2	Etler ve yenilen sakatat	58939773	42%
2017	39	Plastikler ve mamulleri	33084211	23%
2017	44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	8569002	6%
2017	40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	7850414	6%
2017	4	Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	7089306	5%

Kaynak: (TÜİK, 2018)

Tablo 6. Bolu İlinin Fasıllara Göre İthalat Yapısı

Yıl	Fasıl	Fasıl adı	İthalat (Dolar)	İthalattaki Payı
2013	10	Hububat	28685771	13%
2013	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	25899772	12%
2013	44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	24830093	12%
2013	48	Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	21095903	10%
2013	12	Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayiide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	18379396	9%
2014	1	Canlı hayvanlar	574324	33%
2014	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	32196457	16%
2014	44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	28026316	14%
2014	48	Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	27242502	14%
2014	12	Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayiide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	17775406	9%
2015	12	Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayiide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	44053545	24%
2015	44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	28966820	16%
2015	48	Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	19930574	11%
2015	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	17378594	9%
2015	23	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	11198221	6%
2016	12	Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayiide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	30655146	20%
2016	48	Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	22715142	15%
2016	44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	21038449	14%
2016	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	16833023	11%
2016	23	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	11149052	7%
2017	12	Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayiide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	42414273	21%
2017	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	34558094	17%
2017	44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	23135721	11%
2017	48	Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	21855375	11%
2017	41	Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	12785949	6%

Kaynak: (TÜİK, 2018)

3. SONUÇ

Bolu ili 2017 itibarıyla 141.399.294 dolar ihracat, 201.506.748 dolar ithalat gerçekleştirmiştir. 2017 yılında Bolu ilinde ihracat yapan firma sayısı 71 ve Bolu ili Türkiye'nin ihracat yapan firma sayısına göre iller sıralamasında 24. ihracat rakamlarına göre 47. sırada yer almaktadır. Bolu ilinin 2017 yılında ihracat yaptığı ülkeler sırasıyla Irak, Suriye, İran, Hong Kong, Hollanda, Almanya, Avusturya, Gürcistan, İtalya ve İngiltere'dir. Bu ülkelere yapılan ihracat Bolu ilinin 2017 yılının toplam ihracatının yaklaşık %67'sini oluşturmaktadır.

Türkiye'nin su ürünleri ve hayvansal mamuller ihracatının %3'ü Bolu ili tarafından yapılmaktadır. Bolu ilinin ihracat yaptığı fasıllar arasında ilk sırada etler ve yenilen sakatat, ithalat yaptığı fasıllar arasında yağlı tohum ve meyveler vd. yer almaktadır. Sektörel bazda Bolu ilinin en yüksek ihracatı su ürünleri ve hayvansal mamullerdir.

Bolu ilinin İstanbul, Kocaeli ve İzmir gibi belirli başlı sanayi şehirlerinin ihracat rakamlarıyla rekabet edebilmesi mümkün değildir. Fakat Bolu ilinin avantaj sağlayabileceği sektörler belirlenerek ihracat destinasyonu çerçevesinde yapılacak projelerle ülke kalkınmasına katkı sağlayabilecek potansiyelinin

olduğu görülmektedir. Bu açıdan Bolu ilinde bulunan STK (Sivil Toplum Kurulışları), firmalar ve kamu kurumlarının, Kalkınma Ajansı ile birlikte yürüteceği ortak projelerle ilin ihracat potansiyelinin artırılabilceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Fortune. İlk 500 Firma. <http://fortuneturkey.com/Fortune500/2018> adresinden eriřildi.

Gülel, F. E., ađlar, A., Uyar, S. G. K., Karadeniz, O., & Yeşilyurt, M. E. (2017). Türkiye’de İllere Göre İnsani Geliřme Endeksi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(27), 208-216.

MARKA. Bolu 14. http://www.marka.org.tr/Uploads/Files/14_Bolu.pdf adresinden eriřildi.

MARKA. (2015). Dođu Marmara Bölge Planı (2014-2023). <http://www.marka.org.tr/uploads/Files/MarkaBolgePlani/DoguMarmaraBolgePlani.pdf> adresinden eriřildi.

MARKA. (2017). Dođu Marmara Bölgesi Kalkınma Göstergeleri V. <http://www.marka.org.tr/BKG2018.pdf> adresinden eriřildi.

TİM. (2018). İhracat Rakamları. <http://www.tim.org.tr> adresinden erişildi.

TİİK. (2018). Dış Ticart İstatistikleri. <http://www.tuik.gov.tr> adresinden erişildi.

Uysal, F. N., Ersöz, T., & Ersöz, F. (2017). Türkiye’deki İllerin Yaşam Endeksinin ok Deđiřkenli İstatistik Yöntemlerle İncelenmesi. Ekonomi Bilimleri Dergisi, 9(1), 49-65.